

<http://revped.ise.ro>

Print ISSN 0034-8678; Online ISSN: 2559 - 639X

REFLECTIONS ON EDUCATION AND PEDAGOGY. INTERVIEW WITH PROFESSOR EMIL PĂUN, PhD AT 85 YEARS OF AGE

REFLECȚII DESPRE EDUCAȚIE ȘI PEDAGOGIE. INTERVIU CU
PROF. UNIV. DR. EMIL PĂUN, LA 85 DE ANI

Journal of Pedagogy, 2022 (2), 215 - 228

The online version of this article can be found at: <https://revped.ise.ro/en/category/2022/>

*This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.
To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA
94042, USA.*

Published by:

**CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
UNITATEA DE CERCETARE ÎN EDUCAȚIE**

<http://www.ise.ro/>

<https://rocnee.eu/>

Further information about *Revista de Pedagogie – Journal of Pedagogy* can be found at:

Editorial Policy: <http://revped.ise.ro/editorial-policy/>

Author Guidelines: <http://revped.ise.ro/en/author-guidelines/>

REFLECȚII DESPRE EDUCAȚIE ȘI PEDAGOGIE. INTERVIU CU PROF. UNIV. DR. EMIL PĂUN, LA 85 DE ANI

Participanți: prof. univ. dr. Romiță Iucu, prof. univ. dr. Anca Nedelcu,
prof. univ. dr. Simona Sava și dr. Elena Ungureanu

Simona Sava: Domnule Profesor Emil Păun, împliniți în decembrie 2022 frumoasa vârstă de 85 de ani. De-a lungul impresionantei dumneavoastră cariere academice, ce se întinde pe șase decenii, multe generații de studenți, colaboratori, oameni ai școlii și colegi au avut bucuria să citească sau să asculte eleganța și structurarea discursului științific, argumentat, reflecțiile dumneavoastră profunde, provocatoare, bogate în nuanțe și semnificații. Ne-am adunat, la ceas aniversar, să ne împărtășiți, din perspectiva dumneavoastră, cum s-au născut elaborările științifice și realizările academice, să le punctați pe cele mai importante dintre acestea, despre care posteritatea să știe că sunt contribuțiile dumneavoastră. Educația și pedagogia românească au fost mereu în centrul preocupărilor dumneavoastră, contribuind cu explicitări nuanțate la decodarea lumii sociale a organizațiilor educaționale. Cum sunt văzute acestea astăzi de ochiul dumneavoastră experimentat?

Anca Nedelcu: Și în plus, plecând de la ideea că ați avut, aveți și veți avea foarte multe contribuții durabile, consistente pentru construirea domeniului, vă rugăm să realizați o primă privire de reflecție asupra acestui parcurs. Cum a început reflecția asupra lumii școlii, asupra lumii educației? Cum s-a dezvoltat și cum s-a consolidat?

Emil Păun: Păi ce să zic... un moment important pentru mine a fost chiar copilăria mea. Părinții mei mi-au oferit o libertate deplină și un control neobservat, cum spunea Rousseau. Unul dintre lucrurile pe care mi le amintesc din perioada aceea era că îmi plăcea mult să citesc, plăcere susținută de mica bibliotecă părintească în care se aflau multe cărți de literatură și

pedagogie, aduse de fratele meu, elev la Școala Normală „Lucian Bologa” din Sibiu. Și un alt eveniment important a fost faptul că fratele meu, cu nouă ani mai mare decât mine, mi-a fost învățător în clasa a treia. „Întâlnirea” cu fratele meu, în calitate de învățător, avea o dualitate, ca să spun așa. Eu îl priveam la școală ca pe fratele meu, nu ca pe învățătorul meu, iar el mă privea nu ca pe fratele lui, ci ca pe elevul lui. Ceea ce m-a făcut încet, încet să îmi dau seama că e ceva deosebit în relația noastră și că a fi învățător înseamnă să ai un anumit tip de a te raporta la ceilalți, indiferent dacă ceilalți sunt apropiați, și să păstrezi o anumită distanțare, neutralitate afectivă, dacă pot (s)pune așa. Am avut parte și de întâlniri importante cu profesorii mei de română din școala gimnazială și liceu, care mi-au stimulat plăcerea de a citi și m-au ambiționat în același timp. Adică nu era o simplă motivație, în motivația asta era și un pic de ambiție. Îmi dau seama așa, retrospectiv. Acesta a fost, de asemenea, un moment pe care eu îl consider important în evoluția mea. Odată devenit student, am avut privilegiul de a fi făcut parte din prima promoție de absolvenți ai secției de pedagogie, înființată în 1957, anul admiterii mele ca student al Universității din București (Universitatea C.I. Parhon, pe vremea aceea).

Anca Nedelcu: Și evident, putem să legăm de faptul că noi trei de față aici, în afară de Elena, suntem prima promoție de după 1990. Asta este ceva extraordinar!

Simona Sava: Și eu reflectez la cum se leagă lucrurile. Mai ales că vă datorăm reînființarea secției de pedagogie a facultății.

Emil Păun: Mă voi referi și la acest lucru, ceva mai târziu. În timpul studiilor universitare am avut întâlniri importante, cu profesori remarcabili: Elena Neagoe (profesoara mea de filozofie), Zoe Dumitrescu Bușulenga (profesoara mea de literatură universală), Gheorghe Enescu (profesorul meu de logică). Acesta din urmă, un eminent logician, a încercat să mă atragă spre acest domeniu, care de altminteri mi-a și plăcut. Mi-a recomandat lecturi de specialitate și am avut dialoguri îndelungi, nu numai despre logică, dar și despre viață, despre idealuri. Am și acum o parte a corespondenței pe care am purtat-o cu acest minunat profesor.

Momentul decisiv al devenirii mele l-a constituit întâlnirea cu profesorul Stanciu Stoian, definitorie pentru parcursul meu complet, până astăzi, pentru că el m-a marcat prin personalitatea lui, prin preocupările lui. După absolvirea facultății am fost reținut în calitate de preparator în cadrul catedrei de Pedagogie, pe care profesorul Stanciu Stoian o conducea. Am devenit asistentul său și mi-am susținut doctoratul sub coordonarea sa. El a marcat traseul meu profesional, academic și uman, în mare măsură. Pentru că era realmente un Om.

Doresc să mă refer acum la un moment semnificativ al devenirii mele științifice. Este vorba de stagiul meu de specializare din Franța, la Sorbona (Paris V) și la Institutul Național de Cercetări Pedagogice din Paris. Stagiul parizian a venit exact la timp, la nouă ani de la terminarea facultății, adică în anul susținerii doctoratului (1971). Era momentul să încep să mă maturizez în plan academic, în planul ideilor, în planul lecturilor și așa mai departe. Și atunci, stagiul parizian a căzut foarte bine pentru că m-a introdus în altă lume: o lume a libertății, o lume cu alt orizont de gândire, de idei, un alt mod de a privi domeniul științei și al culturii. Stagiul meu parizian mi-a oferit posibilitatea unor contacte cu personalități din domeniul acesta, cu instituții, cu cultura franceză. Am avut multe facilități să vizitez gratis muzee, spectacole. Amintesc, în treacăt, că atunci am avut prilejul să văd celebra operă rock, Jesus Christ Superstar, cu muzica lui Andrew Lloyd Webber și versurile lui Tim Rice, într-o montare fascinantă.

Consemnez câteva dintre întâlnirile semnificative din acea perioadă, care au avut un rol important în dezvoltarea și lărgirea orizontului meu intelectual. Cea mai importantă a fost cu Pierre Bourdieu, unul dintre cei mai importanți sociologi francezi, cu cercetări remarcabile și în domeniul sociologiei educației. El m-a invitat să particip la cercetările efectuate de echipa sa de la L'École Pratique des Hautes Études. Am legat o colaborare și o frumoasă prietenie, care a continuat și după încheierea stagiului meu parizian.

Evoc aici și contactele mele cu George Snyders, filozof și pedagog. Era titularul cursului de filosofia educației. El m-a influențat atât prin ideile și cărțile sale, cât și prin stilul de predare. Avea un stil așa vulcanic, un orator remarcabil (de tip călinescian).

O parte a stagiului meu s-a desfășurat la Institutul Național de Cercetări Pedagogice, unde, la vremea aceea, era director adjunct un foarte cunoscut antropolog și sociolog, Andre de Peretti, care mi-a facilitat multe contacte. De exemplu, am participat la o dezbatere organizată de el, referitoare la cartea lui Ivan Illich, „Deschooling Society”, la Centrul Internațional de Studii Pedagogice de la Sevres. Și cu el am rămas în bune relații științifice, după încheierea perioadei de stagiu.

Privind retrospectiv, acest stagiu a avut o influență fundamentală în devenirea mea academică ulterioară. La reîntoarcerea în țară, în activitatea didactică și științifică am încercat să păstrez și să pun în evidență acumulările din acea perioadă. Nu m-am abținut să le spun studenților ce am văzut, ce am citit și să le recomand anumite modalități de interpretare a realității educaționale. (Îmi amintesc că odată decanul mi-a atras atenția: „Vezi că ai în sală niște inși care nu sunt studenți și care vin să vadă ce le spui studenților”. Era un mod de a ne proteja, pe cei care urmasem specializări în țări occidentale).

Acum, dacă ar fi să mă refer la parcursul meu și la unele dintre contribuțiile mele în domeniul academic, științific sau instituțional, voi menționa că parcursul meu în domeniul pedagogiei se caracterizează printr-un aspect la care eu am ținut foarte mult. Eu nu am părăsit niciodată universitatea noastră. De la început, până astăzi. Chiar în perioadele când am lucrat în minister, eu am fost totdeauna membru deplin al catedrei și mi-am legat viața de catedră. Și de pedagogie.

Întrucât mi-ați solicitat să pun în evidență câteva dintre contribuțiile mele, voi face acest lucru în mod selectiv, și voi începe cu cele din domeniul instituțional, nu pentru că ar fi mai importante decât cele din domeniul academic, dimpotrivă.

Aici, primul lucru pe care aș vrea să îl menționez este faptul că în 1990 m-am luptat să reînființăm secția de pedagogie în cadrul Universității din București. Fără falsă modestie, reînființarea secției mi se datorează în întregime. Apoi, a urmat etapa de construcție identitară și instituțională a secției. Catedra, membrii catedrei, planurile de învățământ. Am încercat, împreună cu colegii din catedră, să conturăm o identitate a secției, în continuitate oarecum cu ce a fost, dar și în discontinuitate, în sensul că era vorba și de un alt orizont, alt

regim politic, dar mai ales altă viziune, având în vedere progresele care se realizaseră în pedagogie, mai ales în Occident, pe care noi le cunoșteam puțin și care meritau să fie aduse aici. Și cred că asta a făcut ca în anii aceia să avem câteva generații de studenți nemaipomeniți. Mulți dintre ei, în proporție mare, veneau din liceele pedagogice. Veneau cu altă maturitate profesională, științifică, cu altă atitudine față de această profesie și față de acest domeniu. Veneau cu dorința de a-l dezvolta. Și mă bucur că sunteți aici, acum, pentru că faceți parte din această generație de început. O generație care a lăsat amprenta, formată din oameni care astăzi funcționează în câmpul pedagogiei, pe plan național și internațional, cu realizări recunoscute.

Acest lucru se datorează, cred eu, modului în care am reușit să construiesc catedra, să aduc profesori, astfel încât să punem la punct un plan de învățământ care să cuprindă o arie largă de discipline pedagogice noi și din domenii conexe, precum și profesori care să îl realizeze corespunzător. L-am invitat pe reputatul psihanalist Vasile Zamfirescu să predea un curs de Psihanaliză și educație. Apoi am încercat să dezvolt sociologia educației, adăugând și perspectiva etnometodologică. Lucruri care erau relativ noi. În perioada aceea am avut bucuria să putem trimite în străinătate pe unii dintre colegi, pe unii dintre studenții din generația aceea, care au luat contact cu Occidentul încă de la început, de când trebuia, ca să își îmbogățească orizontul în domeniul pedagogiei (printre ei, Romiță Iucu și Anca Nedelcu, aici de față).

Pentru perioada în care am fost director general în minister amintesc trei contribuții importante. Mai întâi, elaborarea și punerea în aplicare a Programului Național de Formare pentru educatori-puericultori, realizat în colaborare cu Ministerul Sănătății și cu sprijinul Consiliului Britanic (în anul 1992-1993). Un program reușit și care mai funcționează oarecum și astăzi. Apoi elaborarea (în anul 2001) „Strategiei de dezvoltare a sistemului de formare inițială și continuă a personalului didactic și a managerilor din învățământul preuniversitar” la care au participat și Romiță cu Anca. Conectat cu strategia, amintesc înființarea CNFP (Centrul Național de Formare a Personalului din Învățământul Preuniversitar). De CNFP s-a ales praful mai târziu, iar multe dintre prevederile din strategie au fost abandonate pe parcurs, deși își păstrează actualitatea. Printre prevederile strategiei menționez: elaborarea standardelor naționale pentru profesia didactică și pentru managerii

școlari, instituirea unui masterat didactic pentru formarea inițială a profesorilor, introducerea creditelor transferabile în formarea inițială și continuă, înstituirea gradului de excelență didactică, prelungirea rutei de formare inițială a cadrelor didactice până la susținerea examenului de definitivat.

Simona Sava: Ați făcut referiri la o serie de construcții instituționale. Vă propun să mergem și către filonul ideatic, la contribuțiile științifice, la domeniile în care sunteți consacrat și care sunt principalele contribuții ideatice în pedagogie. Și poate vă veți referi și la teza dumneavoastră de doctorat.

Anca Nedelcu: Și în plus pentru că dumneavoastră aveți privilegiul privirii acesteia lucide și reflexive asupra pedagogiei, ar fi important să ne spuneți și cum ați simțit că s-a modificat domeniul, care au fost lucrurile care s-au schimbat, în bine sau rău de-a lungul timpului. Și, de asemenea, ce a rămas în picioare din domeniul pedagogie? E ceva ce nu se schimbă din pedagogia de bază, chiar dacă se schimbă vremurile?

Romiță Iucu: Aș vrea să fac o adăugire, acolo unde domnul profesor a vorbit despre faptul că este unul dintre cei mai fideli reprezentanți ai unei secții, ai unui departament de științe ale educației. Trebuie să spun că domnul profesor nu a predat niciodată și nu a promovat niciodată interesele universităților private. Emil Păun a fost numai pentru departamentul acesta; de fapt: în, pentru și cu acest departament. Nu e o întrebare. Trebuie să reținem asta. Emil Păun nu și-a făcut un destin din a promova alte interese decât cele academice.

Simona Sava: Și aici chiar aș vrea să îl completez pe Romiță. Pentru că nu a fost vorba numai de acest aspect. A fost profesor invitat în multe instituții. A susținut prelegeri, dar cursurile academice au fost doar la Universitatea din București. O fidelitate instituțională extraordinară!

Emil Păun: Eu am avut „privilegiul” de a cunoaște și pedagogia din perioada comunistă și pedagogia de după. Am trăit și momentul de hiatus și de tranziție. În ce privește pedagogia pe care eu am simțit-o ca student și pe urmă am practicat-o în cadrul catedrei de pedagogie, până în 1989, aș face următoarele comentarii. Această perioadă pedagogică, cel puțin până am terminat eu facultatea, a fost dominată de influența sovietică. Nu am avut manuale de

pedagogie elaborate de pedagogi români și nici acces la manuale românești din perioada interbelică (manualele și lucrările pedagogilor români, ca și lucrările de pedagogie apărute în țările occidentale, se aflau în așa numita bibliotecă cu „cărți rare”, la care accesul era strict controlat și limitat). Am studiat pedagogia după un manual semnat de un pedagog sovietic, Kairov. Era biblia noastră. Desigur că am avut și profesori care au încercat să lărgescă puțin orizontul cunoașterii noastre pedagogice. Printre ei s-a aflat și profesorul Stanciu Stoian. În cursurile sale de istoria pedagogiei, de pedagogie com-
 ciologia educației, lărgescă orizontul gogice, cu trimiteri românească inter-student și apoi o asistent al lui avea de unde să se

parată sau de so-
 el a încercat să ne cunoașterii peda-
 spre pedagogia belică. Ca fost scurtă perioadă Dimitrie Gusti, inspire.

După 1965, a fost dere științifică de 1971. În această o parte a peda-
 occidentală (și nu posibil. La acest mare măsură și tra-
 rea unor lucrări din dentală în colecția

pedagogice contemporane” a Editurii Didactice și Pedagogice. În această perioadă, dar și după 1971, s-au publicat numeroase lucrări originale de pedagogie, elaborate de autori români (în această perioadă eu am publicat lucrările mele „Educația și rolul ei în dezvoltarea social-economică”, „Învățământul francez contemporan”, „Sociopedagogie școlară”). Lucrul acesta ne-a permis să avem o fereastră semideschisă spre ceea ce se întâmpla în lume. După aceea, sigur, a existat o perioadă în care toți simțeam că se mai închid ferestrele, ușile, dar făceam în așa fel încât să menținem această continuitate. În final, vreau să menționez că nu tot ce a fost înainte de '90 a fost negru.

o scurtă deschi-
 câțiva ani, până în perioadă, accesul la gogiei din Europa numai) a devenit lucru a contribuit în ducerea și publica-
 pedagogia occi-
 intitulată „Idei pe-

Voi trece acum la contribuțiile mele în plan științific, pe care le consider mai importante decât cele în plan instituțional (acestea din urmă au fost mai mult fragmentare și cu întreruperi, pe când cele științifice au constituit o dominantă permanentă a activității mele). M-a întrebat Simona despre teza mea de doctorat. Prin am încercat să fundamentez în mânească un științific: analiza mică a educației dezvoltarea economică. Deci, ceea ce am mia învățământului multidisera de a pune în educația nu este determinată de ea are un rol tate. Am forprilej principiul circulare, prin să demonstrez cietatea, cât și același timp, în relația dintre bază, afirmată tată atât în teza și în lucrarea și rolul ei în dezvoltarea social-economică”

Editura Didactică și Pedagogică în 1974, era că educația reprezintă o investiție pe termen lung, care se materializează în formarea capitalului uman, a capitalului intelectual, cu efecte la fel de importante, dacă nu chiar mai semnificative decât cele ale altor forme de investiție. Din păcate, această perspectivă teoretică este cvasi-abandonată în politicile educaționale din țara noastră. Educația ca investiție este mai mult o chestiune de discurs decât

această teză eu introduc și să pedagogia ro-nou domeniu socio-econo-și a rolului său în socială și eco-să fundamentez numit „econotului” ca dome-ciplinar. Ideea evidență că doar o realitate societate, ci că activ în socie-mulat cu acest cauzalității care am vrut că atât so-educația sunt, în cauză și efect ele. Ideea de și fundamen-de doctorat, cât mea „Educația voltarea social-publicată la

una de politică educațională reală. O prelungire a acestor preocupări ale mele a fost abordarea organizațională a școlii, pe care am introdus-o pentru prima dată în literatura pedagogică de specialitate de la noi, prin lucrarea „Școala, abordare socio-pedagogică”, apărută în anul 1999 la Editura Polirom. Considerarea școlii ca organizație a adus un plus important în punerea în evidență a cel puțin trei variabile definitorii și anume: managementul, cultura și climatul școlii. Am subliniat că școala este o organizație cu un specific aparte, care o diferențiază de alte tipuri de organizații, tocmai pentru a evita o extensie nepermisă a unui discurs pragmatic-antreprenorial asupra sa. Am formulat succint, dar comprehensiv acest specific astfel: „școala este o organizație care învață și produce învățare”. În lucrare am subliniat că logica organizațională este importantă în special pentru ameliorarea managementului școlar. Activitatea pedagogică a școlii este reglementată de logica pedagogic-profesională și orice intruziune a logicii organizaționale aici este dăunătoare. Această idee am susținut-o și în lucrările mele ulterioare. Perspectiva analitică pe care am susținut-o și o susțin este că trebuie să păstrăm un echilibru între cele două logici. Am pledat mereu pentru un discurs umanist asupra educației și școlii. Astăzi, din păcate, logica organizațională a pătruns abuziv în activitatea profesorului cu elevii, care trebuie să se caracterizeze prin autonomie, imaginație, libertate de gândire, stimularea creativității și a spiritului critic. Acest fenomen este vizibil în multe componente ale procesului de învățământ, dar, cu deosebire, în domeniul evaluării elevilor, care este folosită ca un element de presiune organizațională asupra școlii, elevilor și profesorilor, lucru inacceptabil, după opinia mea.

O problemă care m-a preocupat, încă din momentul în care am preluat cursul de Fundamentele pedagogiei, a fost să dau un răspuns argumentat la întrebarea dacă pedagogia îndeplinește criteriile care legitimează, sub raport epistemologic, orice domeniu de cunoaștere. Prin lucrările mele publicate de-a lungul vremii, dar mai ales în lucrarea „Pedagogie. Dileme și provocări privind școala și profesia didactică” (2017, Polirom), consider că am reușit să ofer un răspuns argumentat și convingător la această întrebare: care este legitimitatea științifică a pedagogiei. Multă vreme s-a considerat că „universitarizarea” pedagogiei (în sensul de prezență a sa ca disciplină de învățământ în universități) ar reprezenta legitimarea sa epistemologică, lucru inexact, desigur. Legitimarea pedagogiei cu un statut epistemologic consistent poate fi susținută demonstrând ce fel de știință este. Pedagogia este o știință

despre practică. Ea nu este o știință aplicată sau o știință practică. Este o știință despre practică. Când spun că este o știință despre practică, am în vedere că în cadrul pedagogiei se conjugă reflecția teoretică autentică cu demersurile aplicative din domeniul practicii școlare. Și aici ajungem la o problemă pe care aș vrea să o aduc în discuție. Pedagogia a căzut în capcana școlii și a didacticii. De ani de zile, pedagogia s-a „școlarizat”. Nu abordează decât vag și rar alte câmpuri educaționale, de tip nonșcolar. Abordând aproape exclusiv problematica școlii, pedagogia și-a limitat orizontul teoretic, forța și recunoașterea științifică. Astfel încât o importantă problematică de ordin educațional este tratată de alte discipline, care fac parte din ceea ce numim astăzi „științele educației”. Constat cu îngrijorare că pedagogia este sufocată în cadrul științelor educației, își pierde suflul și specificul epistemologic.

Prezența pedagogiei ca disciplină de învățământ în universitățile din țara noastră constituie mai degrabă un obstacol în recunoașterea statutului și prestigiului său științific. De ce? Pentru că, adesea, universitarii au în vedere doar pedagogia ca disciplină a modulului psihopedagogic de formare pentru cariera didactică.

În privința științelor educației, un scurt comentariu. În prezent, științele educației se caracterizează printr-o fragilitate identitară generată de faptul că ele reprezintă o construcție ce rezultă din juxtapunerea unor discipline expatriate din domeniul lor, care apar ca un agregat hibrid caracterizat de o evidentă fragilitate epistemologică. În cadrul lor, pedagogia, care este nucleul în jurul căruia se constituie științele educației, nu are decât de pierdut.

Simona Sava: Domnule profesor, ați făcut o analiză pertinentă a ceea ce înseamnă pedagogia românească și ne-ați sugerat teme de cercetare care pot să ajungă până la 85 de ani ai noștri. Ați punctat excelent anumite aspecte ale pedagogiei și educației românești. Aș vrea să rămânem puțin la contribuțiile conceptuale ideatice ale dumneavoastră în pedagogia românească, atât în planul sociologiei educației, cât și al pedagogiei, în sens mai larg. Care sunt principalele teme în care ați adus contribuții esențiale?

Emil Păun: Primul lucru pe care l-am realizat în această privință a fost să afirm și să argumentez că sociologia educației este în egală măsură atât un domeniu al pedagogiei, cât și al sociologiei. Fapt pentru care, la secția de

pedagogie, încă de pe vremea profesorului Stanciu Stoian, acest curs a fost totdeauna predat de către pedagogi cu o solidă pregătire sociologică. Eu am preluat acest curs de la profesorul Stanciu Stoian în 1971 și l-am susținut până în 2008.

În Sociologia educației am avut două abordări. Una de tip macro, în care am analizat relația dintre sistemul educațional și sistemul social, analiză prin care am introdus în literatura românească principiul cauzalității circulare, despre care am vorbit deja, prin care am vrut să pun în evidență dublul raport dintre educație și societate. Ceva mai târziu, după anii '90, am extins această perspectivă cu analiza școlii ca organizație. Despre contribuțiile mele în această privință am vorbit în prima parte a interviului. O a doua abordare, în domeniul sociologiei educației, a fost analiza la nivel micro. Am analizat clasa de elevi (în lucrarea mea din 1982) ca un spațiu socio-pedagogic, ca o realitate pedagogică cu dimensiuni sociale. Aici mă despart de paradigma lui Emile Durkheim, care considera școala și clasa de elevi ca o societate în miniatură. Este și motivul pentru care am intitulat cartea mea „Sociopedagogie școlară”. Două probleme au constituit obiectul analizelor mele în sociologia educației, și anume: procesul de socializare a elevilor și particularitățile comunicării în clasa de elevi. În privința relației de comunicare dintre profesor și elevi, am pornit de la premisa originii socio-culturale variate a populației școlare (influențat de Bourdieu), care generează pentru o bună parte dintre elevi un handicap socio-cultural, care împiedică accesul la cunoașterea școlară. După opinia mea, acest fenomen este mai vizibil decât oricând în școala noastră, dar este practic necercetat. El este amplificat, în sens negativ, de prezența rețelelor de socializare care deformează și mai mult comunicarea didactică. Personal, consider că aici se află una dintre cauzele analfabetismului funcțional.

În final, voi menționa, fără a analiza pe larg (întrucât spațiul alocat interviului este limitat) câteva dintre problemele majore ale pedagogiei și școlii din țara noastră.

Cercetarea pedagogică este din ce în ce mai puțin vizibilă, în ultima perioadă. Pe lângă subfinanțarea cronică, cercetarea pedagogică este lipsită de autonomia necesară oricărui act intelectual. Ea este subordonată în totalitate cerințelor Ministerului Educației. Practic, desființată sub raport instituțional,

prin decizia absurdă de a include fostul Institut de Științe ale Educației în Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație, cercetarea pedagogică românească a devenit un instrument de certificare și legitimare a deciziilor ministeriale. Deci, cercetarea este restrânsă la validarea politicilor educaționale. Nu mai realizează altceva. Din repertoriul cercetării pedagogice lipsesc teme importante cum sunt finalitățile educației (ce fel de om vrem să formăm?), „noii elevi” și universul lor ideatic, axiologic, „noii profesori”. În trecut se făceau cercetări care să fundamenteze decizii de politică școlară. În primul an de după absolvirea facultății, am fost inclus într-un grup de cercetare al catedrei, care avea ca problemă de investigat predarea cu profesori la ciclul primar. Cercetarea a durat 5 ani și s-a soldat cu rezultate care au stat la baza unor decizii de politică școlară. Este un model de cercetare pedagogică autentică și astăzi. Cercetarea nu avea rostul să confirme decizii deja luate, așa cum se întâmplă de prea multe ori în prezent. Nici în universități nu avem suficiente cercetări sistematice în domeniul pedagogiei. Să nu confundăm proiectele de dezvoltare a resurselor cu proiectele de cercetare.

Pe de altă parte, pătrunderea rezultatelor cercetării, atâtea câte sunt, spre masa de profesori, este îngrădită de numărul restrâns de publicații pedagogice.

O altă problemă o constituie ruptura dintre instruire și educație în școala noastră. A educa nu înseamnă doar a transmite cunoaștere, chiar dacă o faci sistematic. Ci înseamnă să formezi caractere, cum remarca scriitorul și filosoful Bertrand Russell. Asta înseamnă educație, să formezi caractere. Adesea, constatăm că avem oameni instruiți în multe domenii, dar insuficient educați, ceea ce atestă cvasi-absența preocupărilor educaționale din școală. Ne ferim de educația morală. Moralitatea este una dintre dimensiunile vieții sociale. O numim civism, ca să nu mai zicem morală. Civismul implică moralitatea vieții sociale, a relațiilor dintre oameni, caractere, valori. Dar valorile nu pot deveni comportamente decât dacă sunt internalizate și transformate în convingeri. Ceea ce presupune un proces educațional realizat constant și sistematic.

Voi mai aminti, în treacăt (deși sunt la fel de importante), câteva probleme sensibile ale școlii românești. Una dintre ele o reprezintă prezența excesivă și dăunătoare pe termen lung a unui discurs antreprenorial și productivist

referitor la școală și marginalizarea discursului umanist, cu toate consecințele care decurg de aici. Am atras mereu atenția asupra acestei tendințe și am analizat pe larg consecințele sale în lucrarea pe care am coordonat-o: „Școala viitorului sau viitorul școlii” (2022, Polirom).

O altă problemă constă în preocuparea redusă (nu în discursul de politică școlară, ci în realitatea de fapt) pentru instituirea unui sistem profesionalizat de formare a cadrelor didactice, care să asigure nu doar o profesionalizare autentică, ci și reinstaurarea respectului social pentru profesia didactică. Multe dintre insuficiențele școlii noastre sunt cauzate de acest fapt. Dacă vrei ca reforma școlară să reușească, asigură-te că ai profesori buni, sublinia G.G. Antonescu. Mi-ar fi plăcut să am mai mult timp să-mi expun pe larg punctele de vedere în această privință (am dezbătut amplu problema aceasta în capitolul „A fi profesor” din lucrarea „Pedagogie. Dileme și provocări privind școala și profesia didactică”, 2017, Polirom).

Un fenomen ale cărui consecințe negative începem să le simțim deja este externalizarea evaluării, transformarea sa dintr-un fapt docimologic (componentă a procesului de predare-învățare-evaluare) într-un instrument (exterior procesului didactic) de politică educațională, de presiune și control asupra școlii, profesorilor și elevilor. Evaluarea a fost totdeauna parte din triada predare-învățare-evaluare. Evident, când vorbim de evaluare în această relație, avem o perspectivă docimologică care s-a cristalizat din ce în ce mai mult, prin forme, funcții și modalități specifice de evaluare. Dar ea a rămas totdeauna atașată procesului de predare și învățare. În ultima vreme, constatăm această externalizare care duce la un imperialism al evaluării, care ne face să dezvoltăm predarea și învățarea după modelul canonic impus de evaluare. Noi organizăm predarea și învățarea astfel încât elevii să devină candidați la evaluare.

În contextul interviului de față ar fi meritat să discutăm și alte probleme, cum ar fi organizarea și obținerea doctoratului sau să răspundem la întrebarea: pentru cine publicăm etc.

Simona Sava: Ați muncit pe multe planuri în pedagogia românească, și din punct de vedere științific și instituțional. Care este totuși tema de suflet, contribuția de care sunteți cel mai atașat?

Emil Păun: Eu sunt puternic atașat de profesia didactică. Mi-a plăcut să fiu profesor și să scriu în domeniul pedagogiei. Și, ca profesor, m-am bucurat să contribuie la formarea personalității studenților, masteranzilor și doctoranzilor cu care am lucrat. Mă mândresc să constat că o mare parte dintre aceștia au astăzi un statut academic înalt, fie în învățământul superior, fie în cercetare, atât în țara noastră, cât și în universități din străinătate. Printre ei vă aflați și voi aici de față – Simona, Anca, Romiță, dar și Cătălina, Lavinia, Adina, Alis, Georgeta și foarte mulți alții.

Simona Sava: Mulțumim că ne-ați purtat prin aventura cunoașterii, a parcursului de viață, științific și profesional.

Anca Nedelcu: Ne-ați lansat și foarte multe provocări care vor fi citite și care sper să creeze momente de reflecție pedagogică. Multe sunt contra curentului, multe sunt înaintea vremurilor și vor deschide drumuri în continuare.

Emil Păun: Vă mulțumesc și eu pentru că, la acest ceas aniversar, mi-ați oferit ocazia unor reîntoarceri în timp și a redescoperirii unor momente importante din viața mea, pe care sunt bucuros să le împărtășesc cu voi și cu cititorii Revistei de Pedagogie, o revistă de care mă simt foarte atașat, atât ca cititor, cât și ca autor de articole sau membru în comitetul de redacție, de-a lungul vremii. La mulți ani, vă urez tuturor!

The online version of this article can be found at:
<http://revped.ise.ro/category/2022-en/>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Versiunea online a acestui articol poate fi găsită la:
<http://revped.ise.ro/category/2022-ro/>

Această lucrare este licențiată sub Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Pentru a vedea o copie a acestei licențe, vizitați <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> sau trimiteți o scrisoare către Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, SUA.